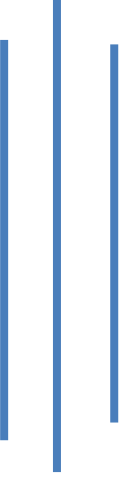

स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, समुदाय र समूहका लागि आयोजित
सूचनाको हक सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रमको

प्रतिवेदन

प्रतिवेदक

शाखाअधिकृत जीवन कुँवर

राष्ट्रिय सूचना आयोग

काठमाडौँ

२०८०

कार्यक्रम स्थान: शितगंगा नगरपालिका , अर्घाखाँची

मिति: २०८०/१२/१

पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले सूचनाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ । नेपालको संविधानको धारा २७ मा सूचनाको हक अर्न्तगत प्रत्येक नागरिकलाई आफ्नो वा सार्वजनिक सरोकारको कुनै पनि विषयको सूचना माग्ने र पाउने हक हुनेछ भन्ने व्यवस्था छ । सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ मा राज्यका काम कारवाही लोकतान्त्रिक पद्धति अनुरूप खुला र पारदर्शी बनाई नागरिकप्रति जवाफदेही र जिम्मेवार बनाउन, सार्वजनिक निकायमा रहेको सार्वजनिक महत्वको सूचनामा आम नागरिकको पहुँचलाई सरल र सहज बनाउन, राज्य र नागरिकको हितमा प्रतिकूल असर पार्ने संवेदनशील सूचनाको संरक्षण गर्न र नागरिकको सुसूचित हुने हकलाई संरक्षण र प्रचलन गराउने सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गरिएको छ । सोही ऐनले नेपाली नागरिकको सूचनाको हकको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रचलन गराउन एक स्वतन्त्र राष्ट्रिय सूचना आयोग रहने कानूनी व्यवस्था गरेको छ ।

प्रस्तुत सन्दर्भमा स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, समूदाय र समूहका लागि आयोजित सूचनाको हक सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम मिति २०८०।१२।१ गते शितगंगा नगरपालिका , अर्घाखाँचीमा सम्पन्न गरिएको थियो ।

राष्ट्रियगानबाट शुरु भएको उक्त कार्यक्रममा नगरपालिकाको नगर प्रमुख तथा प्रमुख अतिथि छविलाल पौडेलले औपचारिक शुभारम्भ गर्नुभएको थियो । आयोगका तर्फबाट आयोगका सचिव होमप्रसाद लुँडेटले नेपालमा सूचनाको हकको अभ्यास विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । उक्त कार्यक्रमलाई सूचना आयोगका शाखा अधिकृत जीवन कुँवरले सञ्चालन गर्नुभएको थियो भने आयोगका उप सचिव सन्तोष कुमार दाहालले स्वागत मन्तव्य र कार्यक्रमको उद्देश्य माथि प्रकाश पार्नुभएको थियो ।

कार्यक्रमको उद्देश्य

- सूचनाको हक सम्बन्धी कानूनी प्रावधान, यसको उपादेयता लगायतका विविध पक्षहरूवारे स्थानीय सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने ।
- सूचना / कानून सम्बन्धमा कुनै द्विविधा भएमा छलफलको माध्यमद्वारा उचित निष्कर्षमा पुग्ने ।
- सूचनाको हक कार्यान्वयनमा सार्वजनिक निकायको दायित्व र कानूनी प्रावधानका वारेमा प्रकाश पार्ने ।

कार्यक्रमका सहभागीहरू र भूमिका

१. अध्यक्षता : सूचना आयुक्त श्री कमला ओली ज्यू, राष्ट्रिय सूचना आयोग
२. प्रमुख अतिथि: शितगंगा नगरपालिकाको प्रमुख छविलाल पौडेल
- ४ अतिथि: प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत अर्जुन शर्मा
५. कार्यपत्र प्रस्तोता: सचिव श्री होम प्रसाद लुँडेटले राष्ट्रिय सूचना आयोग
६. स्वागत मन्तव्य उप सचिव सन्तोष कुमार दाहाल , राष्ट्रिय सूचना आयोग
८. कार्यक्रम सञ्चालक: शाखा अधिकृत श्री जीवन कुँवर , राष्ट्रिय सूचना आयोग

कार्यक्रमका अन्य सहभागीहरु:-

- शितगंगा नगरपालिकाका नगर प्रमुख छविलाल पैडेल
- शितगंगा नगरपालिकाका नगर उपप्रमुख गीता भाट
- शितगंगा नगरपालिकाका वडा अध्यक्षज्यूहरु
- शितगंगा नगरपालिकाका कर्मचारीज्यूहरु
- शितगंगा नगरपालिकाका भित्रका विभिन्न समूह र समूदायका प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरु
- शितगंगा नगरपालिकाका स्थीत विभिन्न राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरु
- शितगंगा नगरपालिका विभिन्न वडाका सर्वसाधारण नागरिकहरु
- सञ्चारकर्मी एवं सूचनाको हकका अभियन्ताहरु लगायत विभिन्न व्याक्तित्वहरुको गरि १०३ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

कार्यक्रममा स्वागत मन्तव्य

आयोगका उपसचिव सन्तोष कुमार दाहालले कार्यक्रममा स्वागत मन्तव्य र उद्देश्य माथि प्रकाश पार्दै कुनै पनि सूचना माथिको सहज पहुँचनै सूचनाको हक हो भन्दै मानवलाई प्रत्याभुत गरिएका अधिकारहरु मध्ये सूचनाको हक सर्वश्रेष्ठ अधिकारका भएकोर यसलाई नेपालको संविधानको धारा २७ मा व्यवस्था गरिएको, प्रत्येक नागरिकलाई आफ्नो वा सार्वजनिक सरोकारको कुनै पनि विषयको सूचना माग्ने वा पाउने हक हुनेछ भनी मौलिक हकका रुपमा समेत उल्लेख गरिएको बताउनु भयो । यस क्रममा आयोगले आयोगमा दर्ता भएका उजुरी, निवेदन र पुनरावेदनमा फैसला तथा आदेश गर्ने, त्यस्तै आयोगले आफ्नो स्थापना कालदेखिनै सूचनाको हक सम्बन्धी प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम , अनुगमन , प्रशिक्षण लगायतका कार्य गरी सूचनाको हकलाई संरक्षण र प्रचलन गर्ने कार्य गर्दै आएको कुरा समेत व्यक्त गर्नुभयो ।

कार्यक्रमको उद्देश्य माथि प्रकाश पार्ने क्रममा नागरिकले माग गरेका सूचना उचित समयभित्र प्राप्त नभएमा वा गलत वा आशिक सूचना मात्र प्रवाह गरेमा वा भएको सूचना नष्ट गरेमा सो कार्यका विरुद्ध राष्ट्रिय सूचना आयोगमा उजुरी, निवेदन तथा पुनरावेदन गर्न पाउने अधिकारको व्यवस्था रहेको र सूचनाको हक सम्बन्धी कानूनको कार्यान्वयनमा पनि सार्वजनिक निकायहरु र त्यसमा पनि उक्त निकायका प्रमुखको भूमिका महत्वपूर्ण रहने हुनाले जनप्रतिनिधि, कार्यालय प्रमुख, सूचना अधिकारी र आम सरोकारवालाहरुलाई सूचनाको हक सम्बन्धी विषयमा जानकारी गराउनु, निजहरुले निर्वाह गर्नुपर्ने विषयमा जनचेतना जगाउनु, सूचनाको हक सम्बन्धी विषयमा उत्पन्न भएका द्विविधाहरुलाई एउटै थलोवाट संवोधन गर्नु आदि कार्यक्रमको उद्देश्य रहेको बताउनु भयो ।

स्वागत मन्तव्यको अन्तमा सूचनाको हक सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रममा उपस्थित भएकोमा सहभागीहरुप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सक्रिय सहभागिताका लागि समेत अनुरोध गर्नुभयो ।

आयोगका सचिव श्री होम प्रसाद लुँइटेलबाट कार्यपत्र प्रस्तुती :

आयोगका सचिव श्री होम प्रसाद लुँइटेलज्यूले सहभागीहरुमाभ नेपालमा सूचनाको हकको अभ्यास विषयक आफ्नो कार्यपत्र प्रस्तुत गर्ने क्रममा सूचनाको हक के हो ? सूचनाको हकको सैद्धान्तिक आधार, यसको उद्देश्य र सिद्धान्तहरुका साथै सूचनाकायसको आवश्यकता किन पर्दछ ? संघ , प्रदेश र स्थानीय तह सबैमा यसको व्यवस्था छ छैन ? नागरिकको मौलिक हक भनेको के हो ? नेपालको संविधानमा सूचनाको हक सम्बन्धी कस्तो व्यवस्था छ ? सूचनाको हक सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था र सार्वजनिक निकाय संग सूचना माग्ने विधि आदिका बारेमा बताउनु भएको थियो । यस क्रममा उहाँले कुनै पनि नागरिकले सार्वजनिक सरोकारका विषयहरुको सूचना माग्नु , सोध्न र सोको जानकारी पाउने हक भएको , जनतालाई राज्य प्रणालीका सबै गतिविधि जान्ने हक प्राप्त भएकोले सूचनाको हक आवश्यक परेको, सूचनाको हकलाई मौलिक हकका रूपमा पनि लिइएको, यसलाई संविधानमै व्यवस्था गरिएको , सूचनाको हक सम्बन्धी छुट्टै कानूनको व्यवस्था गरिएको कुरा आफ्नो प्रस्तुतीमा राख्दै सूचनाको हक सम्बन्धी सूचना कसरी माग्ने र त्यसको विधि के हो भन्ने विषयमा समेत प्रष्ट पार्नु भएको थियो ।

सञ्चार कर्मी श्री अराज वेलवासेको मन्तव्य :

सञ्चार कर्मी अराज वेलवासेले यस कार्यक्रमले जनप्रतिनिधि , कर्मचारी लगायत सबैलाई सूचनाको हक कार्यान्वयन गर्न थप जिम्मेवार बनाएको भन्दै विद्यालय लगायत सबै सार्वजनिक निकायमा सूचनाको हक कार्यान्वयन गर्न सूचना अधिकारी राख्नु पर्ने विषय राख्नु भएको थियो । साथै जनताले पाउनु पर्ने सूचना नागरिकले मागे पनि नमागे पनि स्वतः सार्वजनिक गर्नु पर्ने व्यवस्था हुनु पर्ने धारणा राख्नु भएको थियो। निज सञ्चार कर्मिले नगरपालिकाबाट प्राप्त हुनु पर्ने सूचना सरल तरिकाबाट प्राप्त भइरहेको व्यहोरा राख्नु भएको थियो ।

वाड नं. ४ का वडा अध्यक्ष श्री दामुदर अधिकारी को मन्तव्य :

नगरपालिकाको विभिन्न वार्ड अध्यक्षहरुको प्रतिनिधीत्व गर्दै वडा नं. ४ का वार्ड अध्यक्ष ज्यूले यस कार्यक्रमले जनप्रतिनिधीहरुलाई सूचनाको हक कार्यान्वयन गर्न थप उत्साहित र सचेत बनाएको

वताउनुभएको थियो । गोपनियता कायम राख्नु पर्ने सूचनाको विषयमा यस कार्यक्रमले प्रष्टता प्रदान गरेको र सूचनाको हक कार्यान्वयनको लागि प्रतिवद्धता व्यक्त गर्नु भएको थियो ।

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत श्री अर्जुन शर्माको मन्तव्य :

प्रमुख प्रशासकिय अर्जुन शर्माले आयोगले यस नगरपालिकालाई छनोट गरि कार्यक्रम सञ्चालन गरेकोमा आयोग प्रति धन्यवाद प्रकट गर्नु भएको थियो । सूचनाको हक कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाका सबै जनप्रतिनिधी , कर्मचारी , विद्यालय , स्वास्थ्य संस्था लगायत सबै सार्वजनिक निकाय प्रतिवद्ध हुनु पर्ने धारणा राख्नु भएको थियो। सूचनाको हकले लोकतन्त्र वलियो र संस्थागत वनाउन योगदान दिने हुंदा नगरपालिका सूचनाको हक कार्यान्वयन गर्न प्रतिवद्ध रहेको धारणा राख्नु भएको थियो ।

नगर उपप्रमुख श्री गीता भाटले राख्नु भएको मन्तव्य:

नगर उपप्रमुख श्री गीता भाटले आयोगको यस कार्यक्रमले जनता प्रति उत्तरदायित्व वृद्धि गर्न मदत गरेको धारणा राख्नु भयो । सूचनाको हक सहि प्रयोग नहुंदा व्यक्तिको जीवनमा नकारात्मक प्रभाव पार्ने हुंदा सही ढंगवाट प्रयोग गर्नु पर्ने विचार राख्नु भयो । नागरपालिका नागरिकलाई सूचना उपलब्ध गराउन कुनै कञ्जुस्यंई नगर्ने धारणा समेत राख्नु भएको थियो ।

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथी नगर प्रमुख श्री छविलाल पौडेल वाट मन्तव्य:

आयोगले नगरपालिकामा यस किसिमको कार्यक्रम आयोजना गरिदिएर कर्मचारी,जनप्रतिनिधि र स्थानीय सर्वसाधारणलाई सूचनाको हकका विषयमा थोरै मात्र भए पनि जानकारी प्राप्त भएको , सूचना दिने विषयमा सरोकारवालाहरुलाई जानकारी प्राप्त भएको भन्दै सूचनाबाट कोही पनि बञ्चित हुन नहुने ,सूचना सबैका लागि महत्वपूर्ण र अनिवार्य भएकोले मागकर्तावाट माग भएका सार्वजनिक सरोकारका विषयका दिन मिल्ने सूचानाहरु दिलाउन आफू पनि लागि पर्ने भनाइ राख्नु भएको थियो । सूचनाको हकले विभिन्न ठेक्का सम्बन्धी कार्य परदर्शी हुने गरेको विषय राख्नु भयो । सामुदायिक वन लगायत विभिन्न सार्वजनिक निकायले आफ्ना सूचना सार्वजनिक गर्नु पर्ने वताउनु भयो ।

आयोगका सूचना आयुक्त श्री कमला बोलीवाट कार्यक्रममा उठेका जिज्ञासाको जवाफ सहित समापन मन्तव्यः

सूचना आयुक्त कमला ओलीले आफ्नो मन्तव्य राख्दै हरेक सार्वजनिक निकायले स्वतः प्रकाशन अनिवार्य रूपमा गर्नु पर्ने र सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीहरूमा उच्च सदारचारिता कायम हुनु पर्ने बताउनु भएको थियो साथै सूचनाको हकलाई जनस्तरमा पुर्याउनु पर्ने सुझाव राख्नु भएको थियो ।

आयोगका सूचना आयुक्तबाट सूचनाको हक कार्यान्वयनमा सार्वजनिक निकायको दायित्व र कानूनी प्रावधानका वारेमा बताउँदै सूचना के हो ,सूचनाको हक किन ,सूचनाको हक सम्बन्धी विश्वव्यापी सिद्धान्तहरू, सूचनाका हकको संवैधानिक र कानूनी आधार, सार्वजनिक निकायको दायित्व, सूचना अधिकारीको व्यवस्था, सूचनाको हकका विषयमा उजुरी दिने प्रक्रिया र पुनरावेदको व्यवस्था, सूचनाको संरक्षण गर्नुपर्ने र यसको दुरुपयोग गर्दा भोग्नु पर्ने कारवाही त्यस्तै दिनुपर्ने सूचना नदिएका कारण भोग्नु पर्ने सँजाय र क्षतिपूर्ती समेतको व्यवस्थाका वारेमा सविस्तार बताउनु भएको थियो ।

मन्तव्यका क्रममा स्थानीय तह पारदर्शी र सहभागितामुलक भएको खण्डमा विकासले तिब्र गति लिने, नागरिकको विश्वास बढ्न जाने विषय राख्नुभएको थियो । सार्वजनिक सरोकारका विषयमा स्थानीय तहले स्वतः प्रकाशन लगायतका कार्य गरी आम सर्वसाधारणले सूचना माग्न नै नपरोस भन्ने कुरा राख्नुभयो । सार्वजनिक निकायले आफुले गरेको हरेक कार्य सार्वजनिक गर्दा संस्थाको गरिमा बढ्ने व्यहोरा राख्नु भएको थियो । हामी पारदर्शी भयौं भने सूचना कसैले माग्नै पर्दैन, मनमा समझदारी र काँधमा जिम्मेवारी बहन गर्न सक्यौं, सहकार्यमै अगाडि बढ्न सक्यौं भने सबैको हित हुने भनाइ राख्नु हुँदै अन्तमा आयोगको आग्रहलाई स्वीकार गरेर कार्यक्रममा उल्लेख्य मात्रामा सहभागिहरू जुटाइदिएकोमा नगरपालिका परिवारलाई हार्दिक धन्यवाद दिँदै कार्यक्रमको समापन गर्नु भएको थियो ।

उक्त कार्यक्रममा रु १ लाख ४५ हजार विनियोजन भएकोमा तपशिल बमोजिम खर्च भएको छ ।

खर्च विवरण

सूचनाको हक सम्बन्धि कार्यक्रममा खर्च भएको तेरिज :

सि.नं.	खर्च शिर्षक	खर्च रकम
१	खाजा र पानी	२४,६००।००
२	कार्यपत्र प्रस्तुती १ जना	१,६००।००
३	कार्यक्रम संयोजन र संचार	१,०००।००
४	प्रतिवेदन लेखन	१,०००।००
५	स्टेशनरी, ब्यानर तथा विविध खर्च	१६,४४०।००
६	भ्रमण खर्च	४५,६२५।००
७	इन्धन र मर्मत	२५,७००।००
	जम्मा खर्च भएको रकम	१,१७,९६५।००